

АМАЛИЙ МАШҒУЛОТ МАТЕРИАЛЛАРИ
1-амалий машғулот: ПЕДАГОГИК ЖАРАЁНДА
ИННОВАЦИОН ТАЪЛИМ
ТЕХНОЛОГИЯЛАРИНИ САМАРАЛИ ҚЎЛЛАШ ШАРТЛАРИ.

Режа:

1. Таълим тизимининг модернизацияси ва педагогик технологиялар моҳиятига оид блиц-сўров.
2. Кичик гуруҳлара таълим тизимининг модернизациясининг аҳамиятини ёритувчи “Икки саҳифали кундалик”ни шакллантириш.
3. Мавзуга оид кейс топшириқларини бажариш.
4. Мавзуга оид аражали тестларни ечиш.

Машғулотнинг бориши

I. Таълим тизимининг модернизацияси моҳиятига оид блиц-сўров.

Топшириқ (блиц-сўров):

1. Модернизация –
2. Таълим тизимининг модернизацияси –
3. Таълим технологияси –
4. Таълим методи –
5. Педагогик технология –
6. “Таълим технологияси” назариясининг шаклланиш биринчи босқичи –
7. “Таълим технологияси” назариясининг шаклланиш иккинчи босқичи –
8. “Таълим технологияси” назариясининг шаклланиш учинчи босқичи –

II. Кичик гуруҳларга таълим тизимининг модернизациясининг аҳамиятини ёритувчи “Икки саҳифали кундалик”ни шакллантириш.

Тингловчилар учун қуйидаги иш қоғози тавсия этилади:

<p style="text-align: center;">1-саҳифа</p> <p style="text-align: center;">Модернизация - Таълим тизимининг модернизацияси – Таълим тизими модернизациясининг мақсади -</p>	<p style="text-align: center;">2-саҳифа</p> <p style="text-align: center;">Таълим тизимини модернизациялаш вазифалари –</p>
--	--

III. Мавзуга оид кейс топшириқларини бажариш.

1. Кейс баёни. Таълим жараёнини технологиялаштириш педагогик фаолиятнинг муҳим кўриниши бўлиб, у муайян босқичларда амалга

оширилади.

Кейс топшириғи: таълим жараёнини технологиялаштириш йўлида амалга ошириладиган вазифаларни босқичлар бўйича белгиланг:

Босқичлар	Вазифалар
1-босқич	- талабалар фаолиятини назорат қилиш;
2-босқич	- талабалар фаолиятини ташхислаш;
3-босқич	- лойиҳани яратиш;
4-босқич	- педагогик жараённинг самарали кечишини таъминлаш;
5-босқич	- педагогик жараённи ташкил этиш

Кейс топшириғини бажариш учун иш қозғоғи:

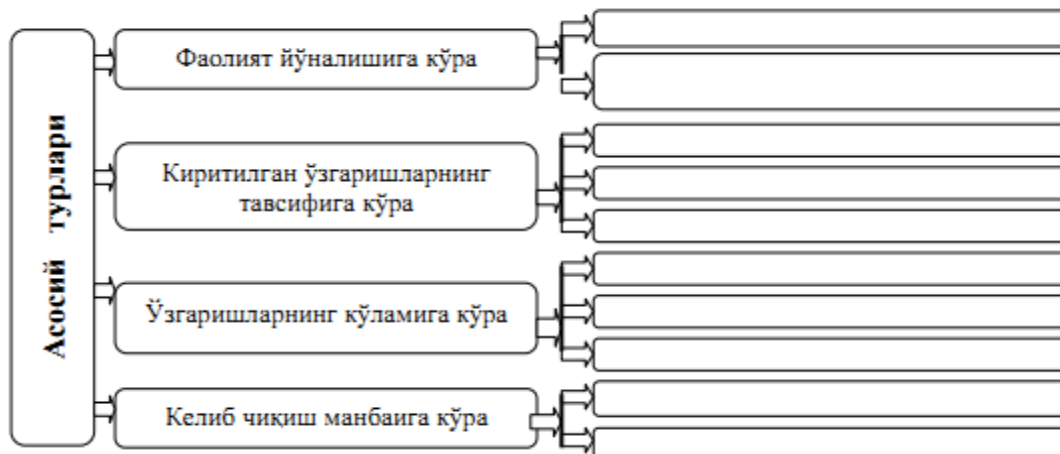

Ўқитувчининг ечими:

2. Кейс баёни. Таълим инновациялари бир неча турга ажратилади. Ҳар бир турга оид таълим инновациялари ҳам бир неча гуруҳларга бўлинади.

Кейс топшириғи: берилган таълим инновацияларини тегишли турлар бўйича белгиланг.

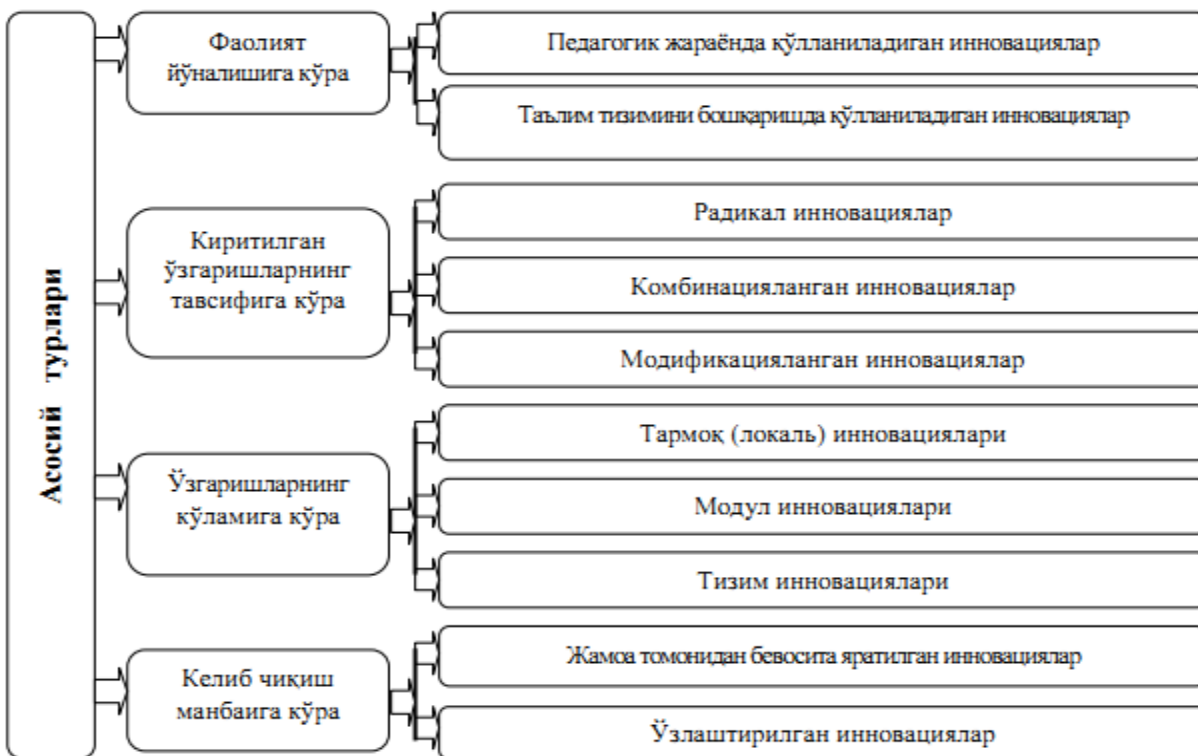

Таълим инновациялари:

1. Педагогик жараёнда қўлланиладиган инновациялар;
2. Ўзлаштирилган инновациялар;
3. Модификацияланган инновациялар;
4. Таълим тизимини бошқаришда қўлланиладиган инновациялар;
5. Модул инновациялари;
6. Радикал инновациялар;
7. Жамоа томонидан бевосита яратилган инновациялар
8. Комбинацияланган инновациялар;

9. Тармоқ (локаль) инновациялари;
10. Тизим инновациялари.

Ўқитувчининг жавоби:

IV. Мавзуга оид аражали тестларни ечиш.

1. Жамиятнинг ижтимоий, иқтисодий ва маданий эҳтиёжларини, жамият ва давлатнинг малакали кадрларга, шахснинг эса сифатли таълим олиш бўлган талабини қондириш йўлида узлуксиз таълим тизimini барқарор ривожланишини таъминлаш мақсадида мавжуд механизмнинг қайта ишлаб чиқилиши ёки такомиллаштирилиши – бу ...

- a) таълим тизимининг ривожланиши;
- b) таълим тизимининг шакллантирилиши;
- c) таълим тизимининг ҳолати;
- d) таълим тизимининг модернизацияси.**

2. Луғавий жиҳатдан “инновация” тушунчаси қандай маънони ифодалайди?

- a) ўзгартириш киритиш;
- b) қўшимча киритиш;
- c) янгилик киритиш;**
- d) таклиф киритиш.

3. “Инновацион таълим” тушунчаси дастлаб қаерда асосланган?

- a) 1919 йилда Берлинда;

- b) 1979 йилда Римда;**
- c) 1920 йилда Вашингтонда;
- d) 1995 йилда Москвада.

4. Янги ғоялар, тизим ёки фаолият йўналишини ўзгатиришга қаратилган аниқ мақсадлар, ноанъанавий ёндашувлар, одатий бўлмаган ташаббуслар, илғор иш услублари. Улар ... кўринишлари.

- a) технологиянинг;
- b) методиканинг;
- c) инновациянинг;**
- d) лойиҳалашнинг.

5. Таълим (ўқитиш) жараёнининг юксак маҳорат, санъат даражасида ташкил этилиши қандай номланади?

- a) таълим методикаси;
- b) таълим технологияси;**
- c) таълим парадигмаси;
- d) таълим метоологияси.

6. Таълим шаклларини такомиллаштириш вазифасини кўзлаган ўқитиш ва бошқаларни ўзлаштиришнинг барча жараёнларини техника ва инсон омилларида, уларнинг биргаликдаги ҳаракатлари воситасида яратиш, тадбиқ этиш ва аниқлашнинг изчил методи. “Педагогик технология” тушунчасининг ушбу таърифи ким томонидан берилган?

- a) У.Нишоналиев;
- b) Б.Фарberman;
- c) ЮНЕСКО;**
- d) В.П.Беспалько.

7. Педагогик технология мезонларини рақамларини мос каттакларга қўйиб чиқинг: 1) концептуаллик; 2) тизимлилик; 3) бошқарувчанлик; 4) самарадорлик.

Таълимий технология самарали натижа ва таълим мақсадларига эришиш кафолатини таъминлайди	Таълим технологияси тизимнинг барча белгиларига эга, яъни: яхлитлик, тузилмавийлик, барча ташкил этувчиларнинг ўзаро боғлиқлиги ва уларнинг бир-бирига бўйсунishi, тизим ва муҳитнинг ўзаро боғлиқлиги	Таълим технологияси фалсафий, психологик, дидактик ва таълимий мақсаднинг ижтимоий-педагогик асосланган аниқ илмий ғояларига асосланади	ТТ моҳияти – ишларни аниқ бажарилишида, яъни: бутун тугалланган таълим жараёнини аниқ педагогик ғоя остида дастлабки башоратлаш, лойиҳалаштириш ва режалаштиришида кўриш мумкин

Жавоб:

4	2	1	3
---	---	---	---

8. Педагогларда инновацион ёндашувнинг қарор топиши босқичларининг мос рақамларини ёзинг.

Босқичлар	Рақамлар
Педагог ўқитиш ва тарбиялашга оид ўз концепсияси ёки методикасини яратади	
Янги ғояни амалга ошириш мазмуни, шакл ва методларини тизимлаштиради	
Мавжуд тизимга янги ғояларни, методларни киритади	
Тайёр методик тавсиянома (мавжуд инновация)лардан фойдаланилади	

Жавоб:

Босқичлар	Рақамлар
Педагог ўқитиш ва тарбиялашга оид ўз концепсияси ёки методикасини яратади	
Янги ғояни амалга ошириш мазмуни, шакл ва методларини тизимлаштиради	
Мавжуд тизимга янги ғояларни, методларни киритади	
Тайёр методик тавсиянома (мавжуд инновация)лардан фойдаланилади	

9. Таълим инновациялари турларига мос келадиган инновация турларини ёзинг: 1) фаолият йўналишига кўра; 2) киритилган ўзгаришларнинг тавсифига кўра; 3) ўзгаришларнинг кўламига кўра; 4) келиб чиқиш манбаига кўра.

Жамоа томонидан бевосита яратилган ёки ўзлаштирилган инновациялар	Радикал, модификацияланган, комбинацияланган инновациялар	Педагогик жараёнда ёки таълим тизимини бошқаришда қўлланиладиган инновациялар	Тармок (локал), модул ва тизим инновациялари

Жавоб:

4	2	1	3
---	---	---	---

10. Новация ва инновацияга оид хусусиятларга мос рақамларни жадвалнинг ўнг томонига ёзинг: 1) амалдаги назария доирасида қўлланилади; 4) қўлам ва вақт бўйича чегараланади; 7) методлар янгиланади; 9) натижа аввалги тизимни такомиллаштиради; 2) тизимли, яхлит ва давомли бўлади; 3) маълум амалиётда янги фаолият тизимини лойиҳалайди; 5) субектларнинг фаолияти тўла янгиланади; 6) янги технологиялар яратилади; 8) фаолиятда янги сифат натижаларига эришилади; 10) амалиётнинг ўзи ҳам янгиланади.

Тушунчалар	Жавоблар
Новация	
Инновация	

Жавоб:

Тушунчалар	Жавоблар
Новация	1, 4, 7, 9
Инновация	2, 3, 5, 6, 8, 10

Машғулотнинг якунланиши

Кичик гуруҳлар ва ҳар бир тингловчининг машғулоти жараёнидаги иштироки баҳоланади. Таълим мақсадининг натижаланганлиги таҳлил этилади.

2-амалий машғулоти: ЎҚИТИШ АМАЛИЁТИДА ИННОВАЦИОН ТАЪЛИМ ШАКЛ, МЕТОД ВА ВОСИТАЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ (6 соат)

Режа:

1. “Ўқитиш тизимида шахсга йўналтирилган таълимни қўлланилишининг аҳамияти” мавзусида “Қарорлар қабул қилиш технологияси”

график органайзери ёрдамида баҳс-мунозара ташкил этиш.

2. Мавзуга оид кейс топшириқларини бажариш.

3. Мавзуга оид даражали тестларни ечиш.

4. Таълим жараёнида амалий (дидактик) ўйинлардан фойдаланиш борасида ўзаро тажриба алмашиш.

5. Ўқитиш тизимида интерфаол методларни қўллаш юзасидан маҳорат дарсларини ташкил этиш.

Машғулотнинг бориши

I. “Ўқитиш тизимида шахсга йўналтирилган таълимни қўллашнинг аҳамияти” мавзусида “Қарорлар қабул қилиш технологияси” график органайзери ёрдамида баҳс-мунозара ташкил этиш.

Тингловчиларга қуйидаги иш қоғози тақдим этилади:

II. Мавзуга оид кейс топшириқларини бажариш.

Кейс баёни. Таълим тизимида “новация” ва “инновация” тушунчалари қўлланилади. Ҳар икки тушунча турли ҳолатларни ифодалайди. Бунинг натижасида улар ўртасидаги фарқларни аниқ кўриш мумкин бўлади.

Кейс топшириғи: Новация ва инновация ўртасидаги фарқларни топинг.

Кейс топшириғини бажариш учун иш қоғози:

Асосий фарқлар	
Новация	Инновация

Ўқитувчининг жавоби:

Асосий фарқлар	
Новация	Инновация
1) амалдаги назария доирасида қўлланилади; 2) қўлам ва вақт бўйича чегараланади; 3) методлар янгиланади; 4) натижа аввалги тизимни такомиллаштиради	1) тизимли, яхлит ва давомли бўлади; 2) амалиётда янги фаолият тизимини лойиҳалайди; 3) субъектларнинг фаолияти тўла янгиланади; 4) янги технологиялар яратилади; 5) фаолиятда янги сифат натижаларига эришилади; 6) амалиётнинг ўзи ҳам янгиланади

4. Кейс баёни. Ўйинлар педагогик мақсадда ҳам қўлланилади ва улар ўйин технологиялари деб номланади. Ўйин технологиялари таълим олувчиларни муайян жараёнга тайёрлаш, уларда маълум ҳаётий воқелик, ҳодисалар жараёнида бевосита иштирок этиш учун дастлабки кўникма, малакаларни ҳосил қилишга хизмат қилади. Ҳар қандай ўйинлар каби педагогик жараёнларда фойдаланиладиган ўйинлар ҳам ўзининг аниқ мақсади ва натижасига эга бўлади. Машҳур педагог Г.К.Селевко педагогик мақсадларда қўлланилаётган ўйинларни муайян тартибда гуруҳлаштирган.

Кейс топшириғи: қуйидаги келтирилган педагогик ўйинларни машҳур педагог Г.К.Селевко томонидан тавсия этилган схемада қайта ифодаланг.

1. Продуктив, репродуктив ва ижодий ўйинлар.
2. Жисмоний ўйинлар.
3. Интеллектуал ўйинлар.
4. Ўргатувчи, машқлантирувчи, назорат қилувчи, умумлаштирувчи ўйинлар.
5. Ишбилармонлик ўйинлари.
6. Мулоқотга асосланувчи, ташхисловчи, касбга йўналтирувчи, психологик-техник ўйинлар.
7. Меҳнат, техник, ишлаб чиқаришга доир ўйинлар.
8. Компьютер, телевизор ва техник воситаларга асосланувчи ўйинлар.
9. Стол ўйинлари, хона ўйинлари, кўча ўйинлари, жой билан боғлиқ

ўйинлар.

10. Меҳнат ўйинлари.
11. Таълимий, тарбиявий, ривожлантирувчи ўйинлар.
12. Дидактик ўйинлар.
13. Жисмоний, спорт, ҳарбий, сайёҳлик, халқона ўйинлар.
14. Имитацион ўйинлар.

15. Ролли ўйинлар.
16. Сюжетли ўйинлар.
17. Техник ва ҳаракатни таъминловчи ўйинлар.
18. Ижтимоий, бошқарув, иқтисодий, тижорат характеридаги ўйинлар.
19. Драматик ўйинлар.
20. Предметли ва предметсиз ўйинлар.
21. Мусиқий, театр томошаси, бадиий ўйинлар.
22. Математик, биологик, кимёвий, физик ва экологик ўйинлар.
23. Ижтимоий ўйинлар.
24. Психологик ўйинлар.

Педагогик ўйинлар

Фаолият моҳиятига кўра

--	--	--	--	--

Педагогик жараёнининг характериға кўра

--	--	--	--

Ўйин методикасига кўра

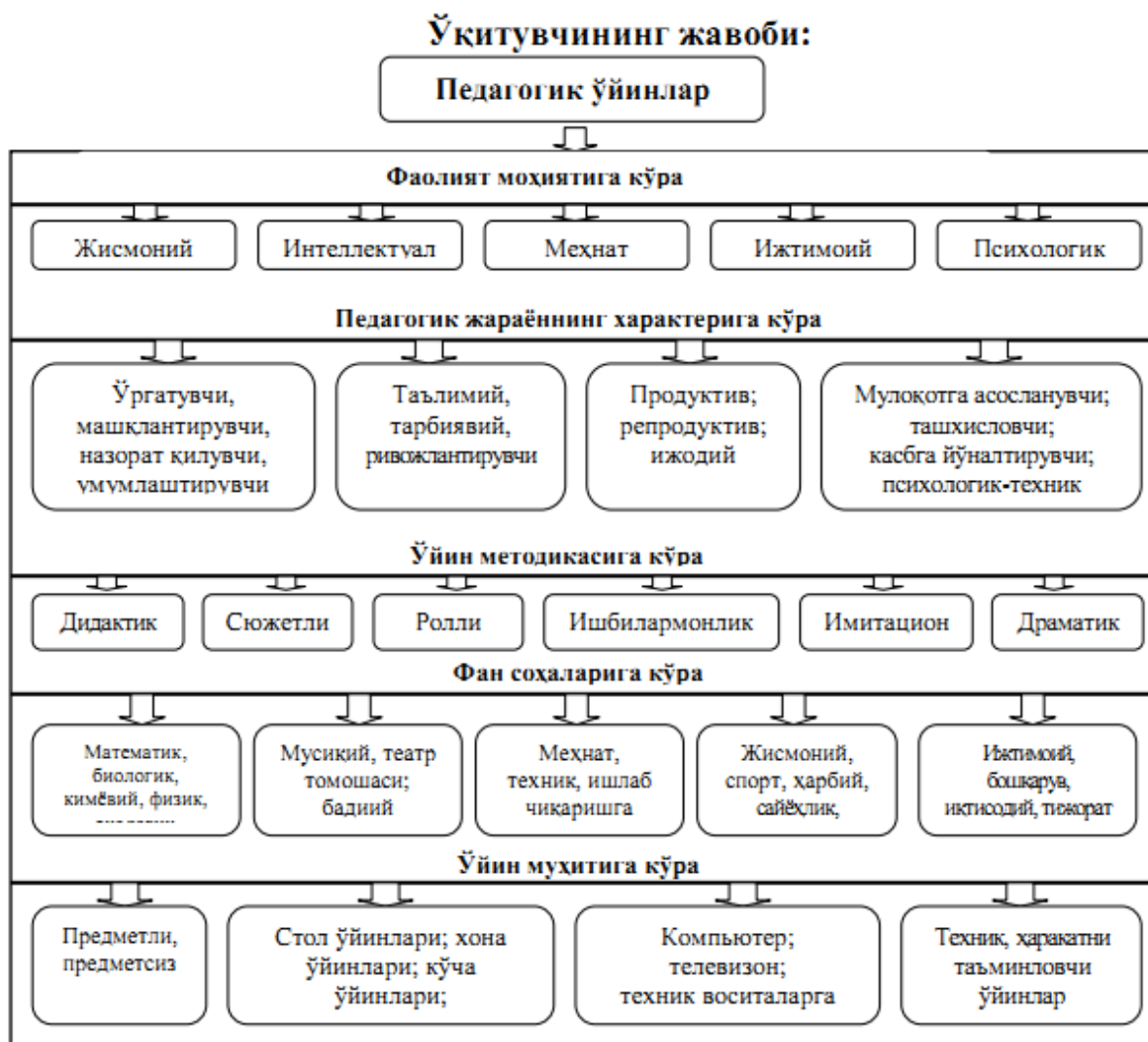
--	--	--	--	--	--

Фан соҳаларига кўра

--	--	--	--	--

Ўйин муҳитига кўра

--	--	--	--

5. Кейс баёни. Замонавий Европада ягона касбий таълим маконини яратиш замонавий ўқитишнинг энг муҳим талаби дея эътироф этилди. Ана шу мақсадда Болонья жараёни ташкил этили. Бу жараён ягона Европа олий таълими маконини яратиш мақсадида Европа мамлакатлари олий таълим тизимининг бир-бирига яқинлашиши ва ўзаро уйғунлашувини таъминловчи жараён саналади. 1999 йилнинг 19 июнида Европанинг 29 мамлакати вакиллари иштирокида Болонья декларацияси имзоланди. Унга кўра кенг кўламда талабалар алмашинувини қўллаб-қувватлаш учун Европа синов бирликлари (кредит) тизими (ЕСБТ) жорий этилди.

“Кредит” атамаси (ECTS-credit) – “синовдан ўтди” маъносини англатиб, талабанинг ўқув юртида маълум бир курс (модул)ни муваффақиятли якунлаганлиги тўғрисида маълумот беради.

Кейс саволи: кредит (синов бирлиги) нима англатади: маълум ўқув фани (модули)ни ўзлаштириш ва синовларни биринчи, иккинчи ёки учинчи уринишда топшириш мумкинлигини ёки маълум ўқув фанини

талабага юклатиладиган юкланма ҳажми (меҳнат сарфи)дан келиб чиққан ҳолда модул (блок – қисм) ҳолда ўзлаштириш ва ҳар бир модул (қисм) ўзлаштирилгандан сўнг синовдан ўтиш зарурлигиними?

Ўқитувчининг жавоби. Кредит маълум ўқув фани (модули)ни ўзлаштириш ва синовларни биринчи, иккинчи ёки учинчи уринишда топширишни англатмайди. Аксинча, кредит ҳар бир ўқув фанининг умумий ҳажми, амалий машғулотлар ва мустақил таълим учун ажратилган соатлар (назарий машғулотларга нисбатан амалий машғулот ва мустақил таълим соатларининг кўплиги), бир сўз билан айтганда, талабанинг меҳнат сарфидан келиб чиқиб ажратилади. Кредит – ўқув фанини ўзлаштириш ва синовларни топшириш учун биринчи, иккинчи ёки учинчи уриниш эмас. Балки бир ўқув фани учун ажратилган умумий соатни бир неча модул (блок – қисм)га ажратган ҳолда ўзлаштириш ва синов топшириб бориш деганидир.

6. Кейс баёни. Замонавий шароитда таълим тизимида вебинар технологиялар тобора кенг қўлланилмоқда. **“Вебинар технологиялар” тушунчаси** инглиз тилидан таржима қилинганда (“webinar” – web-based seminar) web-технологиялари ва анъанавий таълимнинг ўзаро бирлиги асосида ташкил этиладиган семинарни англатади. Бироқ, кенг маънода web-технологиялари ёрдамида ташкил этиладиган нафақат семинарни, балки турли онлайн тадбирлар (семинар, конференция, баҳс-мунозара, учрашув, тақдирот, айрим ҳолатларда тренинг, турли ҳодисалар бўйича тармоқ трансляциялари (компьютер ёки Интернет тармоғида намоиш этиладиган лавҳалар)ни ёритишга ҳам хизмат қилади.

Ушбу технологияларни ўзлаштириш орқали педагоглар интерфаол ўқув машғулотларини ташкил этиш имкониятига эга бўлади. Талабалар учун эса бу технологиялар вақтни ва бошқа ресурсларни тежаш имкониятини яратади. Чунки ушбу интерфаол таълим жараёни билан қулай вақт ва қулай жойда танишиш имконияти мавжуд. Бу эса педагоглардан вебинар технологиялар асосидаги машғулотларни самарали ташкил этиш учун муайян кўникмаларга эга бўлиш, бир қатор шарт ва қоидаларга риоя этиш талаб қилинади.

Кейс саволи: кўпчиликнинг фикрича вебинар дарсларнинг сифати web-технологияларининг таъминотига боғлиқ. Бу фикр қанчалик тўғри.

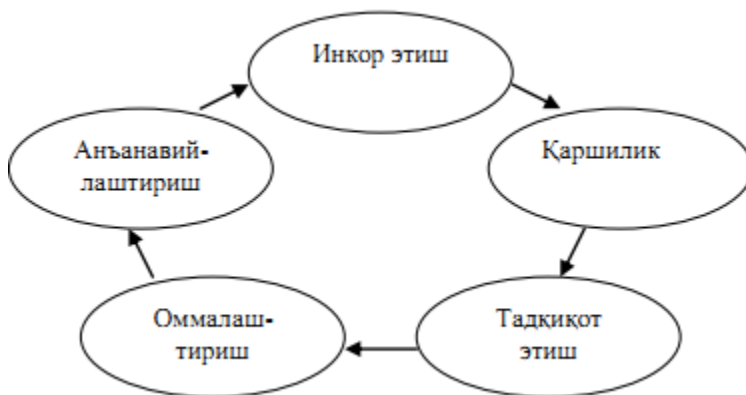
Ўқитувчининг жавоби: вебинар дарсларнинг сифати web-технологияларининг таъминоти ҳам муҳим аҳамиятга эга. Бироқ, бошқа турдаги дарслар каби вебинар дарсларнинг сифат ҳамда самарадорлиги уларнинг методик жиҳатан ташкил этилишига боғлиқ. Ташкилий-технологик масалалар, яъни вебинар дарсининг Интернет тармоғи орқали талаба, тингловчиларга узатиб берилишининг ҳал қилинишигина вебинар дарсларнинг сифати web-технологияларининг таъминоти билан боғлиқ. Борди-ю, вебинар дарсларининг трансляцияси жуда сифатли

бўлгани ҳолда кутилган таълимий натижа қўлга киритилмаса, у ҳолда ўқув машғулоти педагог томонидан самарали, сифатли ташкил этилмаган бўлади.

7. Кейс баёни. Инновацион жараёнларни бошқариш ўз мазмунига эга. Тадқиқотчилар инновацион жараёнларни характерловчи бир қатор

моделларни яратишган. Ҳар бир моделда инновацион жараёнинг у ёки бу жиҳатлари акс этади.

Кейс топшириғи. К.М.Ушаков ғоясига кўра инновацион жараёнларни бошқаришга доир моделларни ўрганинг ва ҳар бирига тавсифнома (характеристика) ёзинг:

Ўқитувчининг ечими:

1. Инкор этиш – ҳар қандай янгиликнинг рад этилиши, қабул қилинмаслиги.

2. Қаршилик – янгиликларнинг қабул қилинишига нисбатан салбий муносабатнинг мавжудлиги, янгиликларнинг қабул қилинишини хоҳламаслик.

3. Тадқиқот этиш – янгиликларнинг амалий аҳамиятга эгалигини амалий изланишлар асосида ўрганиш.

4. Оммалаштириш – амалий аҳамияти исботланган янгиликларнинг амалиётга кенг татбиқ этилиши.

5. Анъанавийлаштириш – амалий аҳамияти исботланган янгиликларни амалиётда изчил қўлланилишига эришиш.

8. Кейс баёни. Ҳар қандай педагогик фаолиятнинг самарадорлиги унинг натижаси ёки натижалари билан ўлчанади. Шахс фаолияти, билими, кўникма ва малакаларини баҳолашда муайян мезонларга таяниб иш кўрилади. Мезонларнинг ишлаб чиқилиши фаолият, билим, кўникма ва малакаларнинг объектив, холис баҳоланишини таъминлайди.

Кейс топшириғи. Педагогларнинг инновацион фаолиятини баҳолаш мезонларини ишлаб чиқинг.

Ўқитувчининг ечими:

Педагогларнинг инновацион фаолиятини баҳолаш мезонлари

Ҳолат	Мезонлар
Педагогнинг инновацион фаолияти	1. Янгиликлардан изчил хабардор бўлиш. 2. Ўз фани бўйича янгиликларни яратиш хоҳишига эгалик. 3. Ўзлаштирган ёки ўзи асосланган янгиликларни амалиётга тадбиқ этишда қатъиятлилиқ кўрсатиш. 4. Ўз фаолиятида инновацияларни фаол қўллаш

9. Кейс баёни. Таълим инновацияларидан самарали фойдаланишда педагогларнинг касбий маҳорати, компетентлиги, иқтидори ва иш тажрибаси алоҳида аҳамият касб этади. Педагог қанчалик даражада касбий маҳорат,

компетентлик, иқтидор ва иш тажрибасига эга бўлса, у таълим инновацияларини ўз фаолиятида шунчалик фаол қўллайди ва самарали натижаларга эришади.

Кейс топшириғи. Педагогларнинг инновацион салоҳиятини баҳолаш мезонларини ишлаб чиқинг.

Ўқитувчининг ечими

Педагогларнинг инновацион салоҳиятини баҳолаш мезонлари

Ҳолат	Мезонлар
Педагогнинг инновацион салоҳияти	1. Янгича фикрлаш қобилиятига эгалиги. 2. Ўзини турли, айниқса, янгиликлар билан боғлиқ вазиятларда синаб кўришга интилиши. 3. Ижодий фаоллик кўрсата олиши. 4. Изчил равишда инновацион ғояларни илгари суриш маҳоратига эгалиги

III. Мавзуга оид даражали тестларни ечиш.

1. Таълим инновациялари неча турга бўлинади?

а) 2 турга;

б) 4 турга;

с) 6 турга;

д) 8 турга.

2. Киритилган ўзгаришларнинг тавсифига кўра таълим инновациялари қандай турларга бўлинади?

а) тармоқ (локаль), модул ва тизим инновациялари;

б) радикал, модификацияланган ва комбинацияланган инновациялар;

с) жамоа томонидан бевосита яратилган ёки ўзлаштирилган инновациялар;

д) педагогик жараёнда ёки таълим тизимини бошқаришда

қўлланиладиган инновациялар.

3. Фаолият йўналишига кўра таълим инновациялари қандай турларга бўлинади?

- а) тармоқ (локаль), модул ва тизим инновациялари;
- б) радикал, модификацияланган ҳамда комбинацияланган инновациялар;
- с) жамоа томонидан бевосита яратилган ёки ўзлаштирилган инновациялар;
- д) педагогик жараёнда ёки таълим тизимини бошқаришда қўлланиладиган инновациялар.**

4. Таълим соҳаси ёки ўқув жараёнида мавжуд муаммони янгича ёндашув асосида ечиш мақсадида қўлланилиб, аввалгидан анча самарали

натижани кафолатлай оладиган шакл, метод ва технологиялар ... деб номланади?

- а) таълим воситалари;
- б) таълим технологиялари;
- с) таълим методлари;
- д) таълим инновациялари.**

5. ... муайян тизимнинг ички тузилишини ўзгартиришга қаратилган фаолият.

- а) инновация;**
- б) новация;
- с) гравитация;
- д) градация.

6. Янги ғоялар, тизим ёки фаолият йўналишини ўзгатиришга қаратилган аниқ мақсадлар, ноанъанавий ёндашувлар, одатий бўлмаган ташаббуслар, илғор иш услублари. Улар ... кўринишлари.

- а) технологиянинг;
- б) методиканинг;
- с) инновациянинг;**
- д) лойиҳалашнинг.

7. Ўзгаришларнинг кўламига кўра таълим инновациялари ... каби турларга бўлинади?

- а) тармоқ (локаль), модул ва тизим инновациялари;**
- б) радикал, модификацияланган ва комбинацияланган

инновациялар;

с) жамоа томонидан бевосита яратилган ёки ўзлаштирилган инновациялар;

д) педагогик жараёнда ёки таълим тизимини бошқаришда қўлланиладиган инновациялар.

8. Фаолият қисқа муддатли, яхлит тизим хусусиятига эга бўлмай, фақатгина тизимдаги айрим элементларни ўзгартиришга хизмат қилса ... деб юритилади?

а) новация;

б) эврика;

с) инновация;

д) интуиция.

9. Ўзаро мувофиқликни аниқланг.

1. Киритилган ўзгаришларнинг тавсифига кўра таълим инновациялари	A. комбинацияланган инновациялар B. тармоқ (локаль) инновациялари C. модул инновациялари D. модификацияланган инновациялар E. тизим инновациялари F. радикал инновациялар
2. Ўзгаришларнинг кўламига кўра таълим инновациялари	

Жавоб: 1-B, C, E. 2-A, D, F.

10. Ижодий фаоллик, янгиликни киритишга технологик ва методологик тайёргарлик, янгича фикрлаш, юксак муомала маданияти. Инновацион фаолиятнинг таркибий элементларини унинг муаллифи билан жуфтланг.

Инновацион фаолиятнинг таркибий элементлари	A	В.Сластенин
	B	У.Нишоналиев
	C	М.Кларин
	D	В.П.Беспалько

Жавоб: А

11. “Педагогик технологиялар” тушунчаси унга мос таъриф билан

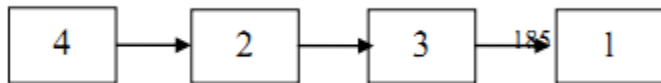
жуфтланг.

Педагогик инновациялар	A	Замонавий техника ва технологияларни жорий қилиниши натижасида, жаҳон стандартларига мос келадиган мутахассисларни тайёрлаш
	B	Таълим муассасасини бошқаришнинг янги методларини амалга ошириш, ташқи алоқа ўрнатиш ва иш ўринларини ташкил этиш
	C	Педагогик янгиликларни ўрганиш, ўзлаштириш, уларни баҳолаш, фойдаланиш ва амалиётга татбиқ этиш
	D	Педагогик, ташкилий ва иқтисодий инновациялар билан мувофиқлаштирилган ва ўзаро алоқадорлик асосида амалга оширилиши

12. Педагогларда инновацион ёндашувнинг қарор топтириш босқичларини изчил тарзда ифодаланг: 1) педагог ўқитиш ва тарбиялашга оид ўз концепцияси ёки методикасини яратади; 2) мавжуд тизимга янги ғояларни, методларни киритади; 3) янги ғояни амалга ошириш мазмуни, шакл ва методларини тизимлаштиради; 4) тайёр методик тавсиянома (мавжуд инновация)лардан фойдаланилади.

Жавоб:

13. Инновациялар моҳиятини ёритувчи таърифларни уларга тегишли тушунчалар билан жуфтланг.

№	Таърифлар	№	Тушунчалар
1	Фаолият киска муддатли, яхлит тизим хусусиятига эга бўлиб, фақатгина тизимдаги айрим элементларни ўзгартиришга хизмат қилса	A	Таълим инновациялари
2	Замонавий техника ва технологияларни жорий қилиниши натижасида, жаҳон стандартларига мос келадиган мутахассисларни тайёрлаш	B	Инновация
3	Таълим соҳаси ёки ўқув жараёнида мавжуд муаммони янгича ёндашув асосида ечиш мақсадида қўлланилиб, аввалгидан анча самарали натижани қафолатлай оладиган шакл, метод ва технологиялар	C	Новация
4	Таълим муассасасини бошқаришнинг янги методларини амалга ошириш, ташқи алоқа ўрнатиш ва иш ўринларини ташкил этиш	D	Иқтисодий инновациялар
5	Фаолият маълум концептуал ёндашув асосида амалга оширилиб, унинг натижаси муайян тизимнинг ривожланишига ёки уни тубдан ўзгартиришга хизмат қилса	E	Ташкилий инновация

Жавоб:	1-	2-	3-	4-	5-
Жавоб:	1-C	2-D	3-A	4-E	5-B

14. Таълим тизим модернизациясининг устувор вазифаларини белгиланг.

Ҳар бир шахснинг тўлақонли таълим олишида бошқалар билан тенг ҳуқуқлилиги ва таълим олишнинг очиклигини таъминлаш	Узлуксиз таълим тизими (УТТ)да янги сифат кўрсаткичларига эришиш	Электрон ахборот-таълим ресурсларини яратиш	Янги таълим ресурсларини жалб қилиш, улардан самарали фойдаланиш асосида УТТда самарали меъёрий-ҳуқуқий ва ташкилий-иқтисодий механизмларни шакллантириш	Давлат ва жамиятнинг қўллаб-қувватлаши негизда таълим тизими ходимларининг ижтимоий мақоми ва касбий компетентлигини ривожлантириш	Ўқитишнинг мавжуд ва янги технологик шакллари ўзаро мувофиқлаштириш	Таълим тизимининг давлат ва жамоатчиллик бошқарувида асосланганлик тамойилига мувофиқ таълим жараёни иштирокчилари – талабалар, педагоглар, ота-оналар ва таълим муассасаларининг ролини ошириш
A	B	C	D	E	F	G

15. Таълим инновацияларини уларнинг турлари билан жуфтланг.

1	Фаолият йўналишига кўра	A	Жамоа томонидан бевосита яратилган ёки ўзлаштирилган инновациялар
2	Киритилган ўзгаришлар тавсифига кўра	B	Модул, тармоқ (локал) ва тизим инновациялари
3	Ўзгаришлар кўламига кўра	C	Педагогик жараёнда ёки таълим тизимини бошқаришда қўлланиладиган инновациялар
4	Келиб чиқиш манбаига кўра	D	Радикал, модификацияланган, комбинацияланган инновациялар

Жавоб:	1 -	2 -	3 -	4 -
Жавоб:	1-C	2-D	3-B	4-A

16. “Таълим технологияси” назариясининг шаклланиш босқичлари ва ҳар бир босқичга мос хусусиятларини ўзаро жуфтланг.

№	Босқич ва йиллар	№	Таълим технологияси сифатида талқин этилган ҳолатлар
1	I-босқич: XX асрнинг 30-йиллари	A	Таълим жараёнида техник воситаларни қўллаш, уларнинг имкониятларини такомиллаштириш, ахборот сиғимини кенгайтириш, уларни узатиш хизматини сифатли ташкил этиш, талаба фаолиятини индивидуаллаштириш
2	II-босқич: XX асрнинг 50-йиллари	B	Дастурий таълим – таълим мақсадларининг аниқланиши, таълим жараёнини умумий лойиҳалаш, талабалар томонидан назарий билимларнинг ўзлаштирилиши эҳтимолини олдиндан ташхислаш, таълим жараёнининг самарадорлигини аниқлаш, таълим мақсадининг натижаланганлигини ўрганиш, фаолият натижаларини таҳлил этиш
3	III-босқич: XX асрнинг 60-йиллари	C	Ўқув машғулотларини аниқ ва самарали ташкил этишга қўмаклашувчи усул ва воситалар йиғиндиси

Жавоб:

1-	2-	3-
1-C	2-A	3-B

17. Берилган тушунчаларни мос ўринларга қўйиб, таълим жараёнини лойиҳалаш қонуниятлари моҳиятини ёритинг.

№	Таърифлар	№	Тушунчалар
1	... ўқитувчининг индивидуал услубига мувофиқ танланади	A	технологик воситалари
2	... тескари алоқа (ўқитувчи ва талаба ўртасидаги) кўлами, лойиҳалаш мазмуни ҳамда барча омиллар самарадорлигига боғлиқ	B	технологик бошқарув, восита, ахборот, ижтимоий-психологик муҳит
3	Таълимнинг ... талабаларнинг индивидуал хусусиятларига боғлиқ ҳолда танланади	C	лойиҳалаш стратегиялари
4	Таълим жараёнининг лойиҳалаш самарадорлиги барча таркибий қисмлар ...нинг лойиҳада	D	лойиҳалаш сифати

мақсадга мувофиқ ёритилиши асосида таъминланади	
---	--

Жавоб:

1-	2-	3-	4-
1-C	2-D	3-A	4-B

18. Берилган таърифлар асосида “новация” ва “инновация” тушунчаларининг моҳиятини ёритинг.

Новация	Инновация
Фаолият қисқа муддатли, яхлит тизим хусусиятига эга бўлади	
Фаолият маълум концептуал ёндашув асосида амалга оширилади	
Фақатгина тизимдаги айрим элементларни ўзгартиришга хизмат қилади	
Унинг натижаси муайян тизимнинг ривожланишига ёки уни тубдан ўзгартиришга хизмат қилади	

Жавоб:

Новация	Инновация
Фаолиятнинг қисқа муддатли, яхлит тизим хусусиятига эга бўлиши ва фақатгина тизимдаги айрим элементларни ўзгартиришга хизмат қилиши	Фаолиятнинг маълум концептуал ёндашув асосида амалга оширилиши ва натижасининг муайян тизимнинг ривожланишига ёки уни тубдан ўзгартиришга хизмат қилиши

19. Қуйида берилган ҳолатлар бўйича таълим жараёнида ўйин технологияларини қўллашнинг изчил тартибини белгиланг. 7. Машғулотларнинг бош мақсадини ифодалаш. 1. Муаммо ва вазиятни вужудга келтириш. 2. Материаллар, йўриқномалар, қоидалар ва кўрсатмалар тўпламини тарқатиш. 3. Маслаҳат бериш. 4. Гуруҳни шакллантириш. 5. Ўйин регламентини ўрнатиш. 6. Ролларни тақсимлаш.

Жавоб: 4, 7, 1, 6, 5, 2, 3.

20. Қуйидаги жадвалда масофавий таълимни ташкил этишда иштирок этадиган мутахассислар ва уларнинг вазифаларини мос равишда жуфтланг.

№	Мутахассислар	№	Уларнинг вазифалари
1	Модератор	A	Масофавий таълим асосида ташкил этиладиган ўқитиш натижаларини назорат қилувчи педагог
2	Тьютор	B	Битирув малакавий иши, курс лойиҳаларининг талабалар томонидан индивидуал, мустақил бажарилиши вақтида методик ёрдам берадиган маслаҳатчи
3	Инвигилатор	C	Гуруҳларнинг фаолиятини муаммонинг ечимини топишга йўналтирувчи, гуруҳларда юзага келадиган мулоқотни ривожлантирувчи педагог
4	Фасилитатор	D	Масофавий таълим негизда ташкил этилаётган семинар,

			тренинг, давра суҳбати, форумларга бошчилик килиб, талабаларнинг фаолиятларини фаоллаштирувчи (бошқарувчи) педагог
5	Эдвайзер	Е	Ўқув курслари учун интерфаол методларни танловчи, маъруза ўқитувчиси билан талаба ўртасида таълимий алоқани ўрнатувчи педагог

Жавоб:

1-	2-	3-	4-	5-
1-D	2-E	3-A	4-C	5-B

21. Қуйидаги ҳолатларнинг педагогик компетентликнинг қайси турига мос келишини белгиланг: 1) ижтимоий компетентлик; 2) махсус компетентлик; 3) шахсий компетентлик; 4) технологик компетентлик; 5) экстремал компетентлик.

Фавкулотда вазиятлар (табiiй офатлар, технологик жараён ишдан чиққан)да, педагогик низолар юзага келганда оқилона қарор қабул қилиш, тўғри ҳаракатланиш малакасига эгалик	Касбий-педагогик фаолиятни ташкил этишга тайёрланиш, касбий-педагогик вазифаларни оқилона ҳал қилиш, фаолияти натижаларини реал баҳолаш, БКМни изчил ривожлантириб бориш бўлиб, унинг негизида психологик, методик, инфор­мацион, креатив, инновацион ва коммуникатив компетентлик кўзга ташланади	Изчил равишда касбий ўсишга эришиш, малака даражасини ошириб бориш, касбий фаолиятда ўз ички имкониятларини намоён қилиш	Ижтимоий муносабатларда фаоллик кўрсатиш кўникма, малакалари га эгалик, касбий фаолиятда субъектлар билан мулоқотга кириша олиш	Касбий-педагогик БКМни бойитадиган илғор технологи­яларни ўзлаштириш, замонавий восита, техника ва технологи­ялардан фойдалана олиш

Жавоб:

5	1	3	2	4
---	---	---	---	---

22. Махсус компетентлик – касбий-педагогик фаолиятни ташкил этишга тайёрланиш, касбий-педагогик вазифаларни оқилона ҳал қилиш, фаолияти натижаларини реал баҳолаш, БКМни изчил ривожлантириб бориш бўлиб, ушбу компетентлик негизида _____, _____, _____, _____ ва _____ компетентлик кўзга ташланади:

1) психологик компетентлик;

- 2) ижтимоий компетентлик;
- 3) методик компетентлик;
- 4) шахсий компетентлик;
- 5) технологик компетентлик;
- 6) информацион компетентлик;
- 7) креатив компетентлик;
- 8) инновацион компетентлик;
- 9) экстремал компетентлик;
- 10) коммуникатив компетентлик.

23. Ушбу таъриф қайси тушунчанинг моҳиятини ёритади?

Педагогнинг педагогик жараёни ташкилий, методик, руҳий ва субъектив жиҳатдан ўта моҳирлик, усталик билан ташкил этиш ҳамда бошқариш қобилияти ва малакасига эгаллиги _____ деб аталади.

Жавоб. Педагогнинг педагогик жараёни ташкилий, методик, руҳий ва субъектив жиҳатдан ўта моҳирлик, усталик билан ташкил этиш ҳамда бошқариш қобилияти ва малакасига эгаллиги педагогик маҳорат деб аталади.

24. Таърифлар моҳиятини ифодаловчи тушунчаларни топинг.

А. Ижодий ишлар, лойиҳалар, тадқиқот ишларини қайси портфолио ўзида акс эттиради –

В. Талабалар ёки педагоглар томонидан жамланган энг яхши ишларни ўзида акс эттирадиган портфолио –

Жавоб:

А. Ижодий ишлар, лойиҳалар, тадқиқот ишларини қайси портфолио ўзида акс эттиради – ишлар портфолиоси.

В. Талабалар ёки педагоглар томонидан жамланган энг яхши ишларни ўзида акс эттирадиган портфолио – натижалар портфолиоси.

25. Педагогларда креатив фаолиятни ташкил этишга имкон берадиган малакалар гуруҳларини белгиланг.

Билиш га онд (гнос тик) малака лар	Лойиҳа лаш малака лари	Ижодий -амалий (конст руктив) малака лар	Сухбат ни ташкил этиш малака си	Техник- техно логик малака лар	Тадқи қотчи лик малака лари	Муло қотга киришув чанлик (коммуни катив) малака лари	Ташки лотчи лик малака лари	Дарс ни олиб бориш малака си	Изчил ликни таъмин ловчи (процес суал) малака лар	Талаба лар билими ни баҳо лаш мала каси
А	В	С	Д	Е	Ғ	Г	Н	І	Ј	К
А	В	С	Д	Е	Ғ	Г	Н	І	Ј	К

IV. Таълим жараёнида амалий (дидактик) ўйинлардан фойдаланиш

борасида ўзаро тажриба алмашиш.

Тингловчилар қуйидаги саволлар асосида таълим жараёнида ўзлари томонидан қўлланилаётган амалий (дидактик) ўйинлар ва улардан самарали фойдаланишга оид тажрибаларини ўзаро ўртоқлашади:

1. Сизнингча, машғулотларда фойдаланилаётган дидактик ўйинлар талабаларни қанчалик даражада фаоллаштиради?
2. Шахсан Сиз таълим жараёнида қандай дидактик ўйинлардан

фойдаланасиз?

3. Талабаларнинг фаолликларини ошириш учун машғулотлар жараёнида амалий (дидактик) ўйинлардан самарали фойдаланиш учун айнан нималарга эътибор қаратиш зарур деб ҳисоблайсиз?

V. Ўқитиш тизимида интерфаол методларни қўллаш юзасидан маҳорат дарсларини ташкил этиш.

Тингловчилар кичик гуруҳларга бирлашган ҳолда ўзлари томонидан таълим жараёнида интерфаол методларни қўллашга доир маҳорат дарсларини ташкил этади.

Маҳорат дарсларини ташкил этиш қуйидаги технологияга асосланади:

1. Маҳорат дарсини ташкил этиш мавзуси, мақсади ва вазифаларини белгилаш.
2. Маҳорат дарсининг технологик лойиҳасини ишлаб чиқиш.
3. Маҳорат дарсларини ташкил этиш.
4. Маҳорат дарсини ташкил этган педагог билан интерфаол мулоқотни ташкил этиш.
5. Маҳорат дарсини якунлаш.

Машғулотнинг якуни

Тингловчиларнинг фаолияти умумий тарзда таҳлил қилинади. Имкон қадар ҳар бирининг фаолиятига баҳо берилади. Машғулот якунланади.

3-амалий машғулот: ПЕДАГОГИК КОМПЕТЕНТЛИК СИФАТЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ.

Режа:

1. Мавзу юзасидан блиц-сўров саволларига жавоб бериш.
2. Мавзуга оид “Кичик эссе” ёзиш.
3. “Индивидуал ривожлантириш дастури” бўйича ишлаш.
4. “Касбий ривожланиш шкаласи” асосида тингловчиларнинг педагогик компетентлиги даражасини баҳолаш.
5. “Ўз-ўзини ривожлантиришнинг 36 қоидаси” асосида педагоглар учун амалий тавсиялар ишлаб чиқиш.

Машғулотнинг бориши

1. Мавзу юзасидан блиц-сўров саволларига жавоб бериш.

Блиц-сўров:

1. Луғавий маъносига кўра “компетентлик” –
2. Мазмунига кўра “компетентлик” –
3. Махсус (касбий) компетентлик –
4. Ижтимоий компетентлик –
5. Шахсий компетентлик –
6. Индивидуал компетентлик –
7. Экстремал касбий компетентлик –
8. Технологик компетентлик –
9. Индивидуал ривожланиш дастури

2. Мавзуга оид “Кичик эссе” ёзиш.

“Кичик эссе” учун таклиф этиладиган мавзулар:

1. Педагогнинг ўз-ўзини баҳолаши.
2. Педагогнинг ўзини ўзи таҳлил қилиши.
3. Педагогнинг ўз-ўзини ривожлантириши

3. “Индивидуал ривожлантириш дастури” бўйича ишлаш.

Индивидуал ривожлантириш дастури

Билим, малака ва шахсий сифатлар	Мавжуд даража	Истиқбол вазифалар
Педагогик билимлар		
Психологик билимлар		
Мутахассислик билимлари		
Дидактик малакалар: билишга оид (гностик) лойиҳалаш ижодий-амалий (конструктив) тадқиқотчилик мулоқотга қирувчанлик (коммуникатив) ташкилотчилик изчилликни таъминловчи (процессуал) техник-технологик малакалар		
Тарбиявий ишларни ташкил этиш малакалари: билишга оид (гностик) лойиҳалаш малакалари ижодий-амалий (конструктив) тадқиқотчилик мулоқотга қирувчанлик (коммуникатив) ташкилотчилик изчилликни таъминловчи (процессуал) техник-технологик малакалар		
Руҳиятнинг касбий аҳамиятга эга хусусиятлари ва шахсий сифатлар: педагогик фикрлаш тизимлилик мослашувчанлик мобиллик ижодкорлик		

ҳозиржавоблик		
ҳиссий ривожланганлик		
педагогик рефлексия		
Ўз-ўзини ривожлантириш мақсадлари		
Ўз-ўзини ривожлантириш учун топшириқлар		

4. “Касбий ривожланиш шкаласи” асосида тингловчиларнинг педагогик компетентлиги даражасини баҳолаш.
Касбий ривожланиш шкаласи

[illegible]

	фойдаланиш малакасига эгалик										
5. Экстремал компетентлик											
1)	фавкулотда ҳолатларда (табiiй офатлар содир бўлганда, технологик жараён ишдан чиққанда) оқилона қарор қабул қилиш, тўғри ҳаракатланиш малакасига эгалик										
2)	муаммоли вазиятларда (педагогик зиддиятлар юзага келганда) оқилона қарор қабул қилиш, тўғри ҳаракатланиш малакасига эгалик										

5. “Ўз-ўзини ривожлантиришнинг 36 қоидаси” асосида педагоглар учун амалий тавсиялар ишлаб чиқиш.

Ўз-ўзини ривожлантиришнинг 36 қоидаси:

1. Камолот, такрорланмас (ягона) бўлишга интилинг!
2. Ўзингизни ўзингиз таҳлил қилишга эътибор қаратинг!
3. Ўзингизга нисбатан талабчан бўлинг!
4. Ўзингиз учун гоҳо дам олишни уюштиринг, “меҳнатнинг қули” бўлманг!
5. Бошқаларга ачининг, аммо, асло ўзингизга ачинманг!
6. Орзу-истакларингизнинг қулига айланманг!
7. Ўзингиз учун ўзгача хос ҳаёт тарзини яратинг!
8. Мулоқот маданиятини ўзлаштиринг!
9. Босиқлик талаб этилганда жиддий, босиқ бўлинг!
10. Ўз кучингиз ва қобилиятингизга ишонинг!
11. Вақт тутқич бермайди, шу боис уни қўлдан бой берманг!
12. Хатолардан сабоқ чиқаринг. Унутманг, ҳатто қироллар ҳам хатога йўл қўяди.
13. Илм ўрганинг!
14. Ўтмишга боқманг, бугун билан яшанг ва эртани ўйланг!
15. Меҳнат инсонни такомиллаштиришини унутманг!
16. Ҳаракатларингизнинг изчил бўлишига эришинг!
17. Бугун бажариш мумкин бўлган ишни эртага қолдирманг!
18. Бошқаларни нима учун кечирмасангиз, ўзингизни ҳам шулар учун кечирманг!
19. Кишининг ўз устидан ҳукмронлик қилиши, бошқаларнинг устидан ҳукмронлик қилиши учун гаровидир!
20. Мукаммал бўлмаганликлари учун ўзгалардан хафа бўлманг!
21. Ҳиссиётингизни бошқаринг, шундагина енгилмас бўласиз!
22. Руҳий зўриқиш (стресс)ларни бартараф этишни ўрганинг!

23. Иродангизни чиниқтириб боринг!
24. Танангизни назорат қила олсангизгина ҳукмдорга айланасиз!
25. Камчиликларингизга қарши курашда моҳир жангчи бўлинг!
26. “Оқ қарға” бўлишдан қўрқманг!
27. Ўз олдингизга аниқ мақсад қўйишни ўрганинг!
28. Олий мақсадларга интилишни ўрганинг!
29. Кўпчилик ўрнига ишлаш – қорға ёзиш каби бефойда эканлигини унутманг!
30. Тартиб тартибли бўлишнинг муҳим омили!
31. Ўзингизни ҳимоя қилишни, ғурурли бўлишни ўрганинг!
32. Иззатталаблигингиздан фойдаланиб, қирол бўлинг!
33. Ҳийла-найранглар қурбони бўлманг!
34. Хатти-ҳаракатларингиз устидан ички сезги (интуиция)нинг устун келишига йўл қўйиб беринг!
35. Ўзингизга тез-тез “Нима учун?” деган саволни бериб туринг!
36. Муваффақиятсизликлардан чўчиманг – улар Сизни олға интилишга рағбатлантиради!

Машғулотнинг якуни

Тингловчиларнинг фаолияти умумий тарзда таҳлил қилинади. Имкон қадар ҳар бирининг фаолиятига баҳо берилади. Машғулот якунланади.

4-амалий машғулот: ПЕДАГОГЛАРДА КАСБИЙ МАҲОРАТНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ.

Режа:

1. Мавзуга оид тушунчалар моҳиятини ўрганиш.
2. Шахснинг пантомимик ҳаракатлари ва жестлари моҳияти билан танишиш
3. М.Снайдернинг “Мулоқот жараёнида ўз-ўзини назорат қилиш” номли тести асосида тингловчиларнинг коммуникатив компетентликка эгаликларини аниқлаш.
4. Педагогларда коммуникатив компетентликни ривожлантирувчи амалий машқларни бажариш.

Машғулотнинг бориши:

- I. Мавзуга оид тушунчалар моҳиятини ўрганиш.

Блиц-сўров:

1. Мулоқот (коммуникативлик) –
2. Мулоқот маданияти –
4. Педагогик мулоқот –
5. Мулоқот орқали педагогик таъсир кўрсатиш –
6. Мулоқот жараёнини бошқариш –

7. Педагогик жараёнда юзага келадиган низолар –
8. Педагогик жараёнда юзага келадиган ижобий низолар –
9. Педагогик мулоқот жараёнида юзага келадиган салбий низолар
10. Коммуникатив қобилият –
11. Коммуникатив кўникмалар –
12. Ўқитувчига хос коммуникатив кўникмалар – |
|--|

II. Шахснинг пантомимик ҳаракатлари ва жестлари моҳияти билан танишиш.

Талабалар шахсга хос хатти-ҳаракатлар моҳиятини ифодаловчи куйидаги маълумотлар билан танишадилар:

Шахснинг пантомимик ҳаракатлари ва жестлари моҳияти

1. **Агрессия ёки ўзига бўлган қатъий ишонч** – иккала қўлни орқа томонда, оёқларни елка кенглигидан бир оз кенгрок тутиш.
2. **Менсимаслик, бошқаларга нисбатан ўзини катта тутиш** – оёқларни елка кенглигидан бироз кенгрок тутиб, қўл панжаларини бир-бирига бошнинг орқа томонида туташтириш.
3. **Айбдорлик, қўрқув** – оёқлар бир-бирига яқин қўйиб, бир оёқнинг тиззасини ва бошни бироз эгиш, пастга қараш.
4. **Ишонмаслик, менсимаслик, ўзини юқори тутиш** – бош бироз орқага ташлаб, нигоҳни суҳбатдошга тепадан йўналтириш.
5. **Қизиқувчанлик** – бошни бироз чап ёки ўнг томонга эгиш.
6. **Қўзғолишга тайёр туриш, олинган буйруқни дарҳол бажариш** – стул четига ўтирган ҳолда, товонни бироз кўтариб туриш.
7. **Оёқни кериб ўтириш** – ўзига ишониш, мустақил фикрга эга бўлиш.
8. **Ўтирган ҳолда бир оёқ учини эшикка қаратиш** – суҳбатдан қониқмаслик, чиқиб кетиш фикрида эканликни намоён этиш.
9. **Ўтирган ҳолда оёқлар пастки қисмининг бир-бирига тегиб туриши** – ҳаяжонланиш, шошилиш.
10. **Бирдан туриб кетиш** – суҳбатдан совиш, бир қарорга келиш, зерикиш.
11. **Тирсакларни столга тираган ҳолда қўлнинг бош бармоғи билан жағни тутиб туриш** – менсимаслик, бирор нарсага танқидий ёндашиш.
12. **Жағни қўл кафтлари билан ушлаб туриш** – зерикиш.
13. **Оёқларни чалиштириб, қўл панжаларини бир-бирига боғлаган ҳолда оёқ тиззасини ушлаб туриш** – ўйланиш.
14. **Қўлларни мушт қилган ҳолда силкитиш** – масалага салбий муносабатда бўлиш.

15. Қўлни мушт қилган ҳолда кўрсаткич бармоқни тик (“бегиз”) қилган ҳолда гапириш – асл ниятнинг айтилаётган фикрларга мутлақо тескари эканлиги.

16. Кафтни ёзиб, тик ҳолда қўлини олдинга узатиш – сабр қилишни, жим туришни талаб этиш.

17. Устки кийимнинг бирор жойини ушлаш ёки тугмаларни ечиш – суҳбатдошларга нисбатан очик, самимий муносабатда бўлиш.

18. Суҳбатдошнинг саволларига жавоб бера туриб, бурнини қашлаш – алдаш ёки ишонмаслик.

19. Гапираётганда бошни дам-бадам қашлаш – ташвишланиш, уялиш.

20. Жағни қашлаш – жавоб бериш ёки бермаслик ҳақида ўйланиш.

21. Тирноқларни тишлаш – хижолатпазлик.

22. Ручка ёки кўзойнакни артиш – жавоб бериш олдида ўйланиш.

23. Бирон нарса (стол, парта, кафедра)га суяниш – оғир вазиятга тушиб қолганлик ва ундан чиқиш йўллари излаш.

24. Устки кийимдан ниманидир қоқиш – мавжуд вазиятни ёқтирмаслик.

25. Ўнг ва чап қўл бармоқлари учларини мос ҳолда бирлаштириш – диққатни жамлаш, масалага жиддий ёндашиш.

26. Оёқларни, шунингдек, қўлларни кўкрак олдида чалтиштириш ёки ўнг ва чап қўл бармоқларини бир-бирига боғлаш – суҳбатдошга нисбатан ёпиклик, эҳтиёткорлик.

27. Қўл кафтларини бир-бирига ишқаш, оёқ товонларини кўтарган ҳолда қимирлатиб туриш – асабийлик, безовталиқ, норозилик.

28. Елкага қоқиб қўйиш – руҳий яқинлик, далда бериш.

29. Қўлни маҳкам сиқиш – дўстлик, ҳамкорликни ифодалаш.

30. Қўл учида саломлашиш – ёқтирмаслик, ёмон кўриш, жирканиш.

31. Бошни силаб қўйиш – эркалатиш, ёқтириш.

32. Лабни ялаш – ёлғон гапириш, кўркүв.

33. Лабни тишлаш – хижолат бўлиш, уялиш.

М.Снайдернинг “Мулоқот жараёнида ўз-ўзини назорат қилиш” номли тести асосида тингловчиларнинг коммуникативлик компетентлигига эгалиklarини аниқлаш.

“Мулоқот жараёнида ўз-ўзини назорат қилиш”
(М. Снайдер тести)

Кўрсатма: қуйида берилган ҳолатларни диққат билан қайта ўрганиб чиқинг. Уларнинг ҳар бирига бўлган мулоҳазаларингизни “тўғри” (Т) ёки “нотўғри” (НТ) мазмундаги жавоблар билан белгиланг ва мақбул вариантларни доира ичига олинг.

Ҳолатлар	1	0
Менимча, бошқаларнинг хатти-ҳаракатларига таклид қилиш жуда кийин	НТ	Т
Бошқалар эътиборини тортиш ёки уларни қулдириш учун жиннилик қилишим мумкин	Т	НТ
Мендан ёмон актёр чиқмаган бўларди	Т	НТ
Менинг ҳолатим бошқаларга, гарчи ундай бўлмаса-да, нима ҳақидадир чуқур қайғураётгандек таассурот қолдиради	Т	НТ
Мен дўстлар даврасида камдан кам эътибор марказида бўламан	НТ	Т
Турли хил инсонлар билан мулоқотда мен ўзимни турлича тутаман	Т	НТ
Мен фақат ўзим қаттиқ ишонган ёки яхши билган нарсалар тўғрисида	НТ	Т
бахслашишим мумкин		
Ишда ва атрофчилар билан мулоқотда мен ўзимни улар хоҳлагандай тутаман ёки шундай бўлишга ҳаракат қиламан	Т	НТ
Мен ўзим ёқтирмайдиган кишилар билан ҳам дўстона муносабатда бўла оламан	Т	НТ
Мен қандай бўлсам шундайман	Т	НТ

Натижаларни ҳисоблаш: 1) биринчи устунда доирага олинган ҳарфларни ҳисоблаб чиқинг (уларнинг ҳар бири 1 баллга тенг), натижа Сизнинг якуний баллингиздир;

2) тўпланган баллар таҳлилига киришинг.

Баллар миқдори қуйидагиларни англатади:

0-3 балл – Сиз қиришимли эмассиз, аксинча, чўрсткесарсиз ва бундан фахрланасиз. Сиз бирор кимса ёки бирор нарсага мослаша олмайсиз. Бироқ, мулоқот жараёнида мулойим ва очикқўнгилсиз. Кўпчилик Сизни шунинг учун яхши кўради. Айримлар сизни “қўрс” инсон деб биладилар. Бу ўқувчилар билан ишлашда ноқулайликлар туғдириши мумкин,

4-6 балл – Сиз ўртача даражада мулоқот қилиш лаёқатига эгасиз. Мулоқот чоғида етарлича самимий бўла оласиз ва айтадиган сўзларингизни обдон ўйлайсиз. Одатда мулоқот жараёнида Сиз учун муаммолар туғилмайди.

7-10 балл – Сизда мулоқотни юқори даражада назорат қила оласиз ва “Бутун дунё – театр, инсонлар эса – актёрлар” деган фикрга тўла қўшиласиз. Вазият ўзгаришини хотиржамлик қабул қиласиз ва атрофдагиларга кўрсатадиган таъсирингизни яхши ҳис қиласиз. Баъзанжўрттага шундай қиласиз. Сиз ўзингизни қачон ва қаерда қандай

тутишнижуда яхши биласиз. Касбий мулоқот сиз учун муаммо эмас, аммо гапчукур муносабатлар ҳақида кетганда, Сиз ўзингизни одатий никобларингизсиз ноқулай сезасиз.

III. Коммуникатив қобилиятни ривожлантириш учун қуйидаги машқлар²¹ни бажариш.

1. “Яқиндан таниш бўлмаган ота-оналар билан суҳбат” машқи.

Гуруҳ аъзолари билан аввал яқиндан таниш бўлмаган ота-оналар билан мулоқот қилиш жараёнини тасвирлашга уриниб кўринг. Суҳбат мавзусини ўйлаб олинг. Бунинг учун икки вариантда иш кўринг: 1) ота-оналар билан шахсан ўзингиз учрашиб, суҳбатлашинг; 2) ота-оналар билан ўқувчингиз иштирокида учрашиб, суҳбатлашинг (топшириқни бажаришда қарама-қарши томонлар, шу жумладан, ўқувчи билан ҳам фаол мулоқотда

21 <http://vashpsixolog.ru/lectures-on-the-psychology/103-educational-psychology/538-workshop-on-educational-psychology-teaching-abilities-their-content-and-structure>.

бўлишга алоҳида эътибор қаратинг; яқинда ишга келган ҳамкасбингиз билан танишиш жараёнининг ҳам моҳиятини ёритинг).

2. “Тортинчоқ талабалар билан мулоқот” машқи.

Тортинчоқ ўқувчилар билан мулоқотни ташкил этинг. Машқ жараёнида ўқувчилардаги ўзига нисбатан ишончсизлик, ҳадик ва кўрқувни енгишлари учун имконият яратинг. Бунинг учун мимика, пантомимика ва жестлардан, рағбатлантирувчи сўзлардан фойдаланинг. Бу каби ўқувчилар билан мулоқотга киришишнинг психологик жиҳатларини таҳлил қилинг.

3. “Киришимли ўқитувчи” машқи.

Агарда киришимли шахс бўлмасангиз, у ҳолда киришимли, сўзамол ўқитувчи ролини бажаришга уриниб кўринг. Сиз раҳбар этиб тайинланган синф ўқувчилари билан илк марта танишиш жараёнини ташкил этинг. Ўқувчилар билан яқиндан танишишнинг ўзига хос шакллариини таклиф қилинг.

4. “Мавжуд кайфиятни сақлаб қолиш” машқи.

Кайфиятингиз аъло даражада. Дарс ёки тарбиявий ишлар жараёнида бундай кайфиятингизнинг ўқувчилар, ҳамкасбларингиз ёки раҳбарлар томонидан бузилишининг олдини олиш чора-тадбирларини кўринг (бундай вазиятда йўл тутиш шакллариининг рўйхатини тузинг).

5. “Ҳаётини вазиятлар” машқи.

Мақсад: талабаларда турли ҳаётини вазиятларни борлигича, аслидек, табиий қабул қилиш кўникмаларини шакллантириш.

Кўрсатма: Сизнинг ҳаётингизда турли-туман ҳаётини вазиятлар

содир бўлган. Уларнинг айримлари ижобий, айримлари эса салбий мазмунга эга. Айни вақтда Сизга ҳаётингизда содир этилган ҳаётий вазиятларнинг жадвалини яратиш топшириғи берилади. Жадвалда тўртта устун ҳосил қилиб, уларнинг биринчисини “Ижобий аҳамиятга эга ҳаётий вазиятлар”, учинчисини “Салбий характерга эга ҳаётий вазиятлар” деб номланг. Иккинчи ва тўртинчи устунларни эса “Уларнинг оқибатлари” деб номлаб, ҳаётий вазиятлар Сизга нималарни тақдим этганлигини, бунинг натижасида ўзингизда қандай фазилат (сифат ёки иллат) шаклланганлигини таҳлил қилинг. Жадвални тўлдиришни туғилганингиздан бошлаб, то 7 ёшгача бўлган даврда ҳаётингизда содир бўлган воқеа-ҳодисалардан бошланг. Эслашга ҳаракат қилинг: қандай ҳаётий вазиятларга дуч келган ва уларни қандай баҳолагансиз.

6. Дикқат ва кузатувчанликни ривожлантириш учун учун қуйидаги машқлар22ни бажаринг.

Ўқитувчиларда педагогик кузатувчанликни ривожлантириш учун энг аввало уларда дикқат яхши ривожланиши лозим. Бунда дикқатни йўналтириш, йиғиш ва тақсимлашни, суҳбатдошлар шахси (жестлари, мимикаси, ҳаракат суръати, овоз оҳанги ва бошқалар)нинг намоён

22 <http://vashpsixolog.ru/lectures-on-the-psychology/103-educational-psychology/538-workshop-on-educational-psychology-teaching-abilities-their-content-and-structure>.

бўлишини ўрганиш мақсадга мувофиқдир. Бунга эришишнинг энг асосий йўли – доимий равишда машқ қилиш ва тажриба тўплаб бориш саналади.

6.1. “Тавсифлар эгасини топинг” номли машқ.

Гуруҳдаги 1-2 нафар тенгдошингизни бир неча вақт давомида кузатинг. Кузатиш натижаларини ёзиб боринг. Кузатиш натижалари асосида тенгдошларингизнинг асосий сифатлари, тарбияланганлик даражаси (м: тартиблилиги, масъулияти, жамоа билан бирлиги ва бошқалар) тўғрисида хулосалар чиқаринг. Ўз фикрларингизни бошқаларнинг мулоҳазалари билан солиштиринг.

6.2. “Барқарор дикқат” номли машқ.

Гуруҳдаги тенгдошларингиз ёки ўқувчиларингиз (педагогик амалиёт жараёнида) мисолида дикқатингиз барқарорлигини текшириб кўринг. Тасаввур қилинг, ўзингиз учун мутлақо нотаниш ўқувчилар (талабалар) жамоасига кириб қолдингиз. Жамоада ким билимдон, ким манман, худбин ёки тортинчоқ эканлигини, кимнинг ўзига хос “хоббиси” борлиги, кимнинг ҳеч нарсага қизиқмаслигини, кимнинг жамоада қандай “ролни ўйнаши”ни топишга уриниб кўринг.

6.3. “Тавсифлар эгасини топинг” номли топшириқ.

Гуруҳнинг бирор бир аъзоси кайфиятини ёзма равишда баён этинг.

Топширик бажарилгач, талабалар ўзларининг баёнларини ўқийдилар. Баён этилган ҳолатлар асосида кайфият эгаси топилади.

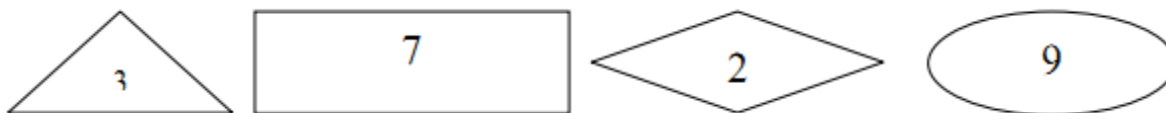
6.4. “Ўзингизни синаб кўринг” номли топширик.

Талабаларга ҳисоб-китобга доир математик топширик (кўшиш, айириш, кўпайтириш ва бўлишдан иборат мисол) берилади. Улар топширикни бажаришаётган бир вақтда ўқитувчи монолог ёки шеърлар ўқийди. Топширикни бажариб бўлганларидан кейин талабалар мисолнинг ечимини ва ўқитувчи томонидан ўқилган монолог ёки шеърларнинг мазмунини, ғоясини айтишлари керак.

6.5. “Қандай хотирага эгасиз” номли машқ.

Қуйидаги геометрик фигура ва улардаги рақамлар²³ни бир секундда

ёдда сақлаб қолишга ҳаракат қилинг ва мавжуд ҳолатни қоғозда айнан такрорланг:

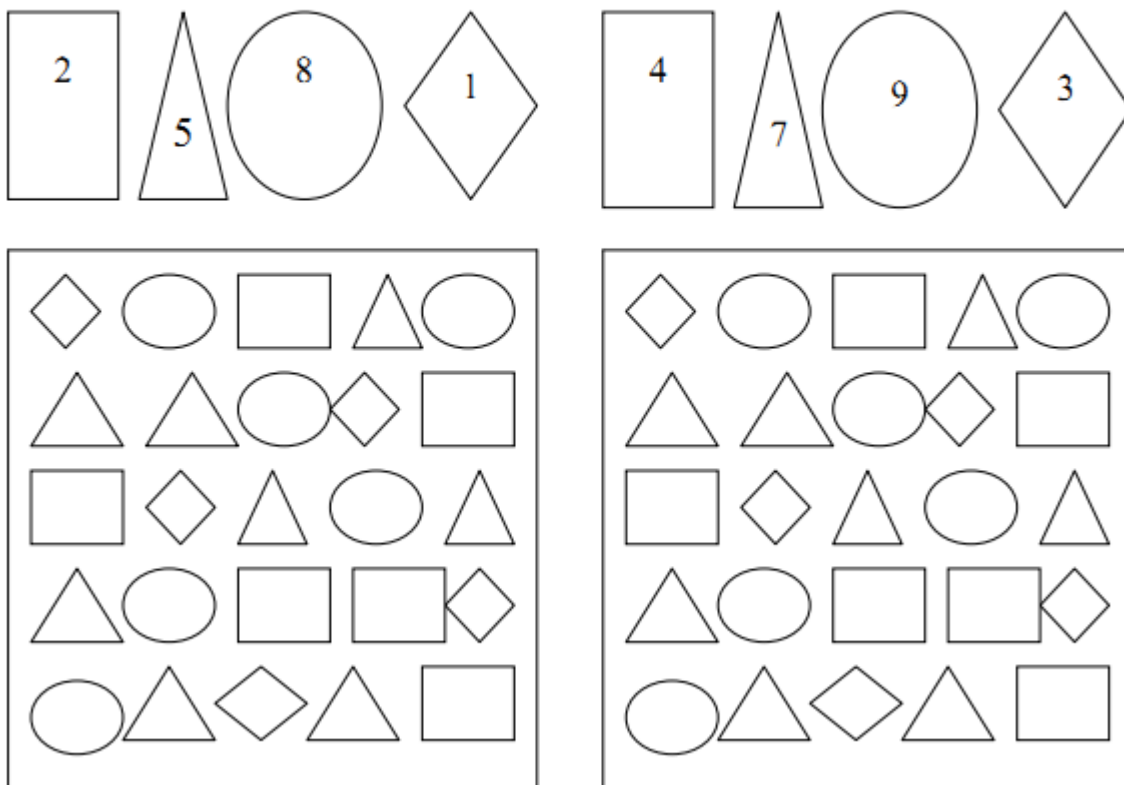
Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

- 1) қандай фигураларни эслаб қолдингиз?
- 2) қайси рақамларни эслаб қолдингиз?
- 3) қандай фигура ичидаги қайси рақамни эслаб қолдингиз?

9. “Наполеонча хотира” номли машқ.

²³ Процицкая Е.Н. Выберите профессию / Учеб. пособие для ст. кл. сред. шк. – Москва: Просвещение, 1991. – С. 51.

1. Берилган фигураларга куйидаги рақамларни қўйиб чиқинг:
- 2.

Машғулотноинг якуни

Тингловчиларнинг фаолияти умумий тарзда таҳлил қилинади. Имкон қадар ҳар бирининг фаолиятига баҳо берилади. Машғулот якунланади.

5-амалий машғулот: ПЕДАГОГЛАРДА КРЕАТИВ ҚОБИЛИЯТНИ РИВОЖЛАНТИРИШ.

Режа:

1. Махсус тестлар ёрдамида педагогнинг креативлик сифатларига эгаллигини ўрганиш.
2. Педагогик креативликни ривожлантиришга доир топшириқни бажариш.

3. Э.П.Торренснинг “Тугалланмаган расмлар” тести билан ишлаш.

Девид Льюиснинг болаларда креативликни ривожлантиришга оид кўрсатмалари билан танишиш ва у юзасидан муҳокама ташкил этиш.

Машғулотноинг бориши:

1. “Тўлдирилган ҳикоя” тести ёрдамида педагогнинг креативлик сифатларига эгаллигини ўрганиш.

“Тўлдирилган ҳикоя” тести

Тест ҳар бири 8 та расмдан иборат иккита тўплам асосида ташкил этилади. Ҳикоянинг қаҳрамони – Фердинад номли шахс. Тестнинг мақсади

таълим олувчиларнинг Фердинанднинг одатий кундалик ҳаётида рўй берган икки ҳодисаларнинг моҳиятини қанчалик тўғри англай олишларини аниқлашдан иборат.

Фердинанд оилали, унинг рафиқаси ва ўғли бор. У корхоналардан бирида раҳбар бўлиб ишлайди. Шу сабабли иккинчи ҳикояда унинг қўл остида ишлайдиган ходимлари ҳам иштирок этади.

Ҳар икки тўплам тестларида биринчи қаторда жойлашган тўртта расм орқали Фердинанднинг ҳаётида рўй берган воқеаларнинг изчиллиги акс эттирилган. Бироқ, бу қаторда битта расм тушириб қолдирилган. Сизлар иккинчи қаторда берилган яна тўртта расм орасидан биринчи қатордан тушириб қолдирилган расмни жойига қўйиш талаб этилади. Тегишли расм ўз жойига қўйилгач, Фердинанд билан боғлиқ воқеанинг мазмуни тўла англанади.

Тингловчиларнинг хатти-ҳаракатлари икки ҳолатни юзага келтиради:

1) борди-ю, тегишли расм тўғри топилса, персонажларнинг ҳис-туйғуларини тўғри англанади ва Фердинанднинг ҳаётида рўй берган воқеанинг мазмуни ҳам тўғри тушунилади;

2) агарда тегишли бўлмаган расм бўш катакка қўйилса, у ҳолда воқеанинг изчиллиги таъминланмайди.

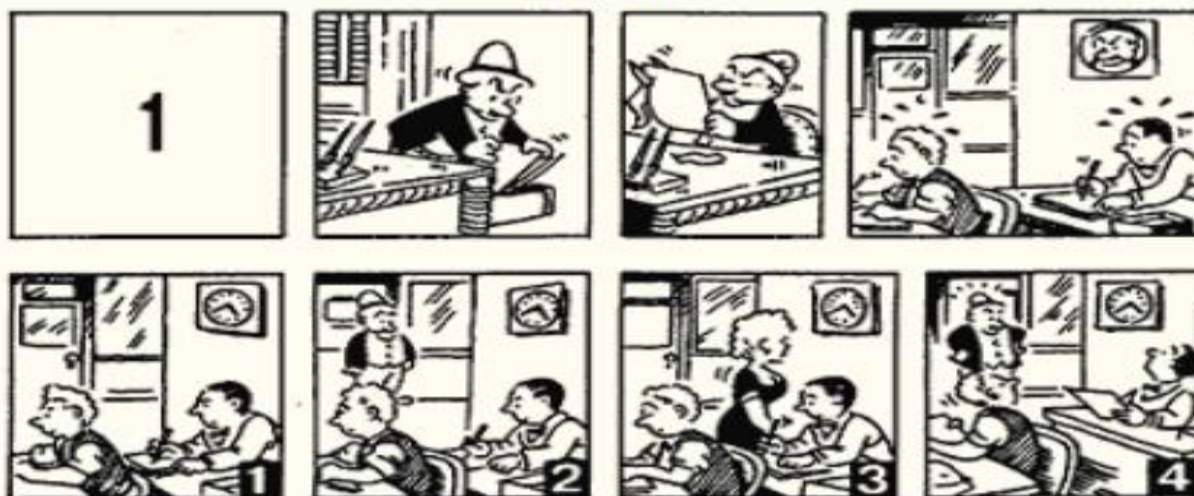
Демак, эътиборингизга ҳавола этилаётган расмларни диққат билан кўздан кечиринг ва бўш катакни тегишли расм билан тўлдиринг!

Ҳар бир тест билан ишлашингиз учун Сизларга 10 дақиқа вақт берилади. Регламент тугашига бир дақиқа қолганда Сизларни огоҳлантирамыз. Топшириқни имкон қадар тез бажаришга ҳаракат қилинг. Бир топшириқ учун кўп вақт ажратманг. Гарчи жавобни нотўғри деб ҳисобласангиз-да, уни баён этинг!

1-вариант

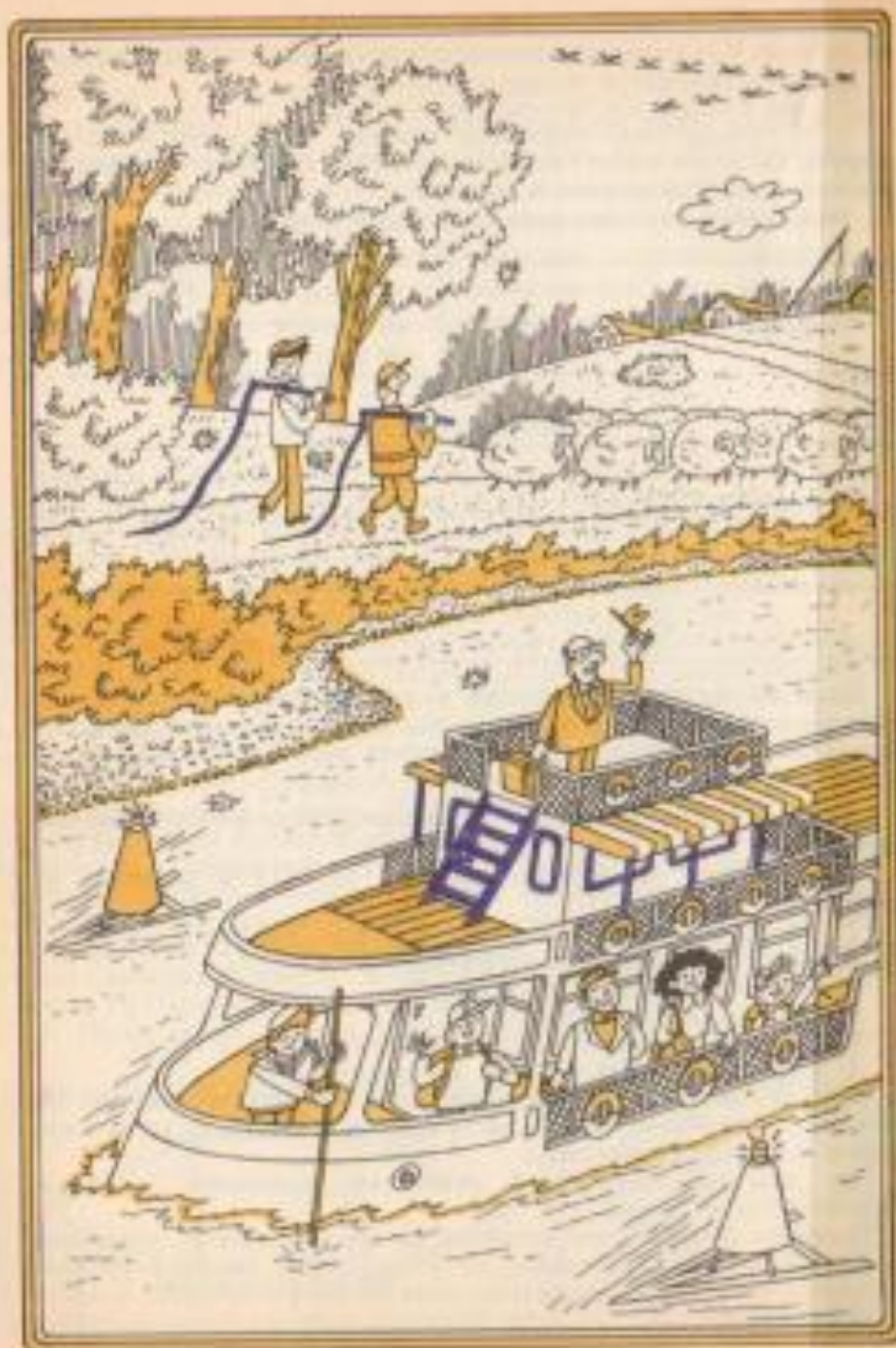

2-вариант

2. “Қишлоқда бир кун” тести бўйича тингловчиларнинг тасаввур даражасини ўрганиш.

Сурат билан танишиб чиқинг ва бериладиган саволларга жавоб қайтаринг.

1. Пароход дараёда оқимга қараб ҳаракатланяптими ёки оқимга тескари томонгами?

2. Суратда йилнинг қайси фасли тасвирланган?

3. Бу ерда дарёнинг ўзани чуқурми ёки саёз?

4. Параходлар тўхташ жойи бу ердан узоқми, яқинми?

5. Параходлар тўхташ жойи соҳилнинг қайси томонида жойлашган?

6. Рассом суратда куннинг қайси вақтини тасвирлаган?

Суратни диққат билан кўздан кечириб берилган саволларга тўғри жавоб қайтариш мумкин бўлган белгиларни топинг. Барча объектлар ўртасида ўзаро боғлиқ бўлган 9 та белги (алоқа)ни топинг. Ўз мулоҳазаларингизни дафтарга ёзинг.

Тингловчилар ҳар бир тўғри жавоб учун 2 баллни қўлга киритади. Сухбат якунида барча баллар жамланади.

Агар Сиз 6 та саволнинг барчасига тўғри жавоб қайтариб, объектлар ўртасидаги ўзаро алоқадор 9 та белги (алоқа)ни топган бўлсангиз, у ҳолда Сизнинг тасаввур даражангиз юқори, агарда 3-4 белги (алоқа)ни топган бўлсангиз, тасаввур даражангиз ўртача, борди-ю, 1-2 та белги (алоқа)ни топган бўлсангиз, демак, Сизнинг тасаввур даражангиз паст.

3. Педагогик креативликни ривожлантиришга доир топшириқларни бажариш.

1. Объектни шакллантиришга оид топшириқ

Касбий фаолиятингизга тааллуқли, бироқ, бир-бири билан мутлақо боғлиқ бўлмаган ихтиёрий 3-4 та предметни олинг. Улар асосида имкон қадар кўпроқ “ҳодиса”лар ҳақида ҳикоя (хабар) қилинг. Ҳикоя (хабар)ингиз имкон қадар бадиийлик касб этсин!

Мисол учун: девор, велосипед, осмон.

Ҳодиса: “Бола уй йўлагининг деворига суяб қўйилган велосипедни етаклаб, дераза олдига келди ва осмонга қаради” (жумлада ифоа этилган ҳодиса шунчаки хабар. Ҳодисанинг моҳияти ижодий характер касб этиши учун бадиий ибора ва ўхшатишлардан фойдаланиш зарур.

2. Объектларнинг умумий белгиларини топишга оид топшириқ

Касбий фаолиятингизга тааллуқли, бироқ, бир-бири билан мутлақо кам боғланган ёки мутлақо боғланмаган 2 та объектни олинг. Қуйидаги жадвал асосида уларга тааллуқли ўзаро ўхшаш жиҳат (белги)ларни топишга ҳаракат қилинг. Ўхшаш жиҳат (белги)ларни от ёрдамида ифодаланг. Ўзаро ўхшаш ўхшаш жиҳат (белги)ларнинг имкон қадар

кўпроқ бўлишига ҳаракат қилинг.

Намуна

Бир-бири билан мутлақо кам боғланган ёки мутлақо боғланмаган объектлар	
Тарбиявий тадбир	Саёҳат

4. Объектнинг муқобиллари ёки унга зид бўлган объектларни топишга оид топшириқ

Касбий фаолиятингизга тааллуқли бир объектни олинг. Икки устунли жадвални шакллантиринг. Биринчи устунга муқобили, иккинчи устунга эса доир зиди бўлган объектни қайд этинг. Уларнинг хусусиятларини тизимлаштиринг.

Намуна

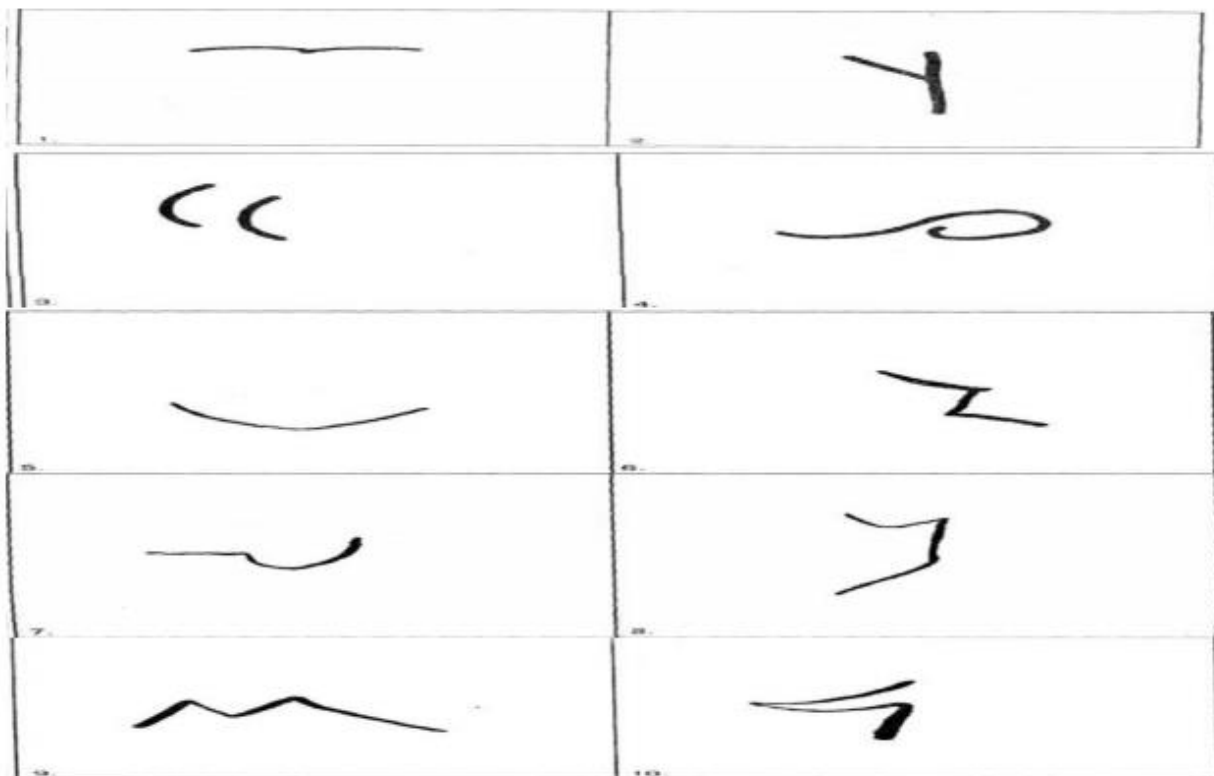
Вертолёт	
Самолёт	Олов

5. Э.П.Торренснинг “Тугалланмаган расмлар” тести бўйича ишлаш

Америкалик психолог Э.П.Торренс томонидан асосланган “Тугалланмаган расмлар” тести юзасидан ишлашга оид топшириқ.

Тингловчиларнинг эътиборларига Э.П.Торренснинг “Тугалланмаган расмлар” тести ҳавола этилади ва берилган штрихларга таянган ҳолда тўлақонли расм (сурат)ни ишлаш топшириғи берилади.

Э.П.Торренснинг “Тугалланмаган расмлар” тести

6. Девид Льюиснинг болаларда креативликни ривожлантиришга оид кўрсатмалари билан танишиш ва у юзасидан муҳокама ташкил этиш.

Тингловчиларнинг эътиборларига Девид Льюиснинг болаларда креативликни ривожлантиришга оид кўрсатмалари ҳавола этилади ва у билан батафсил танишиб чиқиш тавсия этилади. Кўрсатмалар билан танишибгач, жамоада муҳокама ташкил этилади.

Муҳокама учун саволлар:

1. Девид Льюис кўрсатмаларининг аҳамиятини Сиз қандай баҳолайсиз?

2. Шахсий ҳаётингизда кўрсатмалардан қайсиларига риоя этасиз?

3. Шахсий ҳаётингизда кўрсатмалардан қайсиларига эътибор қаратмаганиз?

4. Кўрсатмалар билан танишиш асосида шахсан Сиз қандай хулосаларга келдингиз.

5. Сизнингча, кўрсатмалардан энг аҳамиятлиси қайси?

Девид Льюиснинг болаларда креативликни ривожлантиришга оид кўрсатмалари

1. Болаларнинг саволларига чидам билан тўғри жавоб беринг.
2. Уларнинг саволлари ва фикрларини жиддий қабул қилинг.

3. Болаларга ўз ишлари билан шуғулланишлари учун алоҳида хона ёки бурчак ажратинг.
 4. Агарда ижодий жараён билан боғлиқ бўлса, у ҳолда болани хонадаги тартибсизлик учун қўйманг.
 5. Вақти-вақти билан болаларга уларни яхши кўришингизни ва уларни қандай бўлсалар, шундай қабул қилишларини намоён этинг.
 6. Болаларга имкониятларига мос юмушларни буюринг.
 7. Уларга шахсий режаларини ишлаб чиқиш ва қарорлар қабул қилишга кўмаклашинг.
 8. Болаларга фаолиятларда юқори натижаларга эришишларига ёрдам беринг.
 9. Камчиликларини кўрсатган ҳолда болани бошқалар билан солиштирманг.
 10. Болани камситманг ва ўзини ёмон, ожиз деб ҳисоблашишига йўл қўйманг.
 11. Уни мустақил фикрлашга ўргатинг.
 12. Болани севимли машғулотини ташкил этиши учун зарур буюмлар билан қуроллантиринг.
 13. Уни турли воқеаларни ўйлаб топишга, фантазия қилишга мажбурланг, бу жараёнда унга ёрдамлашинг.
 14. Болани ёшлиқдан ўқиб-ўрганишга одатлантиринг.
 15. Доимо боланинг эҳтиёжларига эътибор қаратинг.
 16. Ҳар куни бола билан юзма-юз суҳбатлашиш учун вақт топинг.
-
17. Оилага оид масалаларнинг муҳокамасига болаларни ҳам жалб қилинг.
 18. Хатолари учун болани масхара қилманг.
 19. Болани ҳар бир ютуғи учун мақтанг.
 20. Унинг ютуқларини мақташда самимий бўлинг.
 21. Болани турли ёшдаги кишилар билан мулоқот қилишга ўргатиб боринг.
 22. Унинг борлиқни англашига ёрдам берадиган амалий тажрибаларни ўйлаб топинг.
 23. Болага турли латта-путталар билан ўйнашни тақиқламанг – бу унинг тасаввурини бойитади.
 24. Уни муаммони топиш ва уни ҳал қилишга рағбатлантиринг.
 25. Болага нисбатан ўз муносабатингизни баҳолашда одил бўлинг.
 26. У билан муҳокама қилинадиган мавзуларни чекламанг.
 27. Болага қарорларни мустақил қабул қилиш ва унинг учун жавобгар бўлиш имконини беринг.
 28. Болага унинг шахс бўлиб шаклланиши учун ёрдам беринг.
 29. Болага унинг учун фойдали бўлган телекўрсатувларни томоша

қилиши ва радио эшиттиришларни тинглаши учун кўмаклашинг.

30. Уни ўз қобилиятларини ижобий қабул қилишга одатлантириб боринг.

31. Болани катталардан мустақил бўлишга ўргатиб боринг.

32. Боланинг ўзига ва унинг соғлом фикрга эғалигига ишонинг.

33. Болага “Мен ҳам бунини билмайман” деб, уни муваффақиятсизликларга безътибор бўлишга ўргатманг.

34. Болага, гарчи у ишнинг ижобий натижага эга бўлишига ишонмаса-да, бошланган ишни охирига етказиши учун имконият яратинг.

35. Кундалик дафтар юритинг ва унга болада креатив қобилият шаклланишини қайд этиб боринг.

Машғулотнинг якуни

Тингловчиларнинг фаолияти умумий тарзда таҳлил қилинади. Имкон қадар ҳар бирининг фаолиятига баҳо берилади. Машғулот якунланади.